

Nom/Cognom	Paco Doldi (Francisco Bonet Bodí) i Lourdes Benáches Chardí
Títol	<i>Paco Doldi i la memòria del Natzaret dels pescadors, amb Lourdes Benaches</i>
Categories	pesca, guerra civil, home, festes
Naixement (Doldi)	1947
Data i lloc de l'entrevista	Dimecres 29 de març de 2023, ca els entrevistats
Equip entrevistador	Etnopèdia (Nelo Vilar, Laura Yustas)
Enllaç	https://youtu.be/TXg6udZI9-c
Extracte	https://youtu.be/N9n5DIsLdHY

Paco Doldi fill (Francisco Bonet Bodí, 1947), és la memòria viva de Natzaret com a barri de pescadors: un altre Natzaret en un altre món, arrabassat pels vents de la història i del creixement del Port. Al nostre parer esta és una entrevista absolutament necessària, per entendre el barri, per saber d'on ve, per comprendre com era, per retrobar-nos amb la seua dignitat com a comunitat de persones treballadores. Escoltar a Paco i a Lourdes Benaches Chardí, la seua dona, dóna complexitat i riquesa al relat del barri. Per a nosaltres (una vegada més) ha sigut un privilegi conèixer-los i passar amb ells la vesprada (berenar inclòs: gràcies, parella!).

Entre la riquesa dels relats, també la del vocabulari mariner, que hem seguit amb curiositat i a vegades amb dificultat. No tenim cap dubte que esta entrevista és un patrimoni important del nostre barri.

Per saber més vos recomanem l'entrevista al pare de Paco, "El tio Doldi", en les pàgines 5 a 8 de la revista [Natzaret: ahir, avui i demà](#), publicada per l'A.VV. de Natzaret en juny de 1981.

Paco Doldi pare, fou, com el seu fill, una persona coneguda i estimada al barri, que visqué amb passió els primers anys de vida de l'Associació de Veïnes i Veïns i participà (com conta el seu fill més avall) de nombroses reivindicacions per la platja i el riu, entre altres. Quan faltà, a la pàgina 5 del [Periòdic Natzaret nº 21](#), de novembre-desembre de 1985, se li va dedicar este poema que podeu llegir seguint l'enllaç anterior.

Sinopsi

Paco *Doldi* (Francisco Bonet Bodí, 1947), acompanyat per la seua dona, Lourdes Benaches Chardí, ens dóna testimoni de la tradició pescadora del barri i descriu en detall formes de vida que hui estan fortament transformades. Doldi ens parla de la seua infància al barri, de la

destrossa i les injustícies de la riuada de 1957, de la necessària migració familiar posterior a Mallorca per a guanyar-se la vida, de la tornada a Natzaret, de la participació de son pare en l'Associació i de les lluites per defensar el barri. És un relat apassionat, per moments emotiu i ple d'informació interessant sobre el barri.

Transcripció

Paco Doldi (Francisco Bonet Bodí).- Antes... sí, ha canviat molta açò, molt. Està canviant tot. I açò... mare meua, igual. Les festes de tranviersos... ficaven ací baix el entaulat, mare de Déu! Una cosina germana meua que era guapíssima, la Xatón, sempre estava en tots els anys ahí... ací s'armava una... "disco dedicado a Francisco Bonet de parte de sus hijas...", me cague en la mare que va! Això ja... ja no.

Ja, què llàstima ixes festes...

Paco.- És que... pues n'hi han coses... Ahí a on te dic jo que nasquí [*actual carrer d'Alt de la Mar, 92*] n'hi han dos escalons pa entrar a casa, un banquilet que tenia dos escalons i uno d'ixos dies que mon pare s'ha vingut de la platja antes que jo, que jo me quedava perquè tenia amics i tal, al rodar el tramvia -venia enganxat en el tramvia i amb una canya de peixcar. Xe, i el veig que estava ahí i el tramvia parava enfront en el Xufero. I m'he tirí i m'he claví la canya, que tinc la senyal ací, eh? [*al coll*] Tenia 6 o 7 anys, i la senyal mira-la, eh? Si toques ahí està. Amb una cara mon pare que m'havia clavat la canya! Un susto duia. I és que me tirí pa que no m'agarrara, que no volia que m'enganxara en el tramvia. Se dia enganxà quan te ficaves en allò que eixia raere del tramvia que... i anaves i no te veen [*risses*]. I el vaig vore a mon pare ahí, al vindre per allà enganxat i m'he tirí i me claví la canya, tu! Vaya tela. No te cregues tu que... Claro, la vida. Tinc 75 anys, vaig a fer-ne 76, pues he passat de tot. Claro. En la mar he passat jo... he passat de tot, de tot. De nit... home, mira si era xicotet que calàvem la xarxa a lo millor a les tres les quatre del matí i mon pare se quedava amb la pipa pegant una pipà, i jo mira si era xicotet que dia "pare, no baixes?" -a dormir, baix la barca- i hasta que no baixava no me dormia, agarrat el seu coll. Però estava treballant tot el dia, eh?, vogant com... "remando", vogant. Mare meua.

Bueno, vosté és Paco. Paco què més?

Paco.- Sí, Francisco Bonet Bodí.

I vosté?

Lourdes.- Lourdes Benaches Chardí.

Vosté és del Palmar mos ha dit.

Lourdes.- Jo del Palmar.

Però vamos, del Palmar i d'ací, tota la vida ací.

Lourdes.- Sí, és que jo tamé treballava ahí en el forn, eh?

Ah, en el forn este [*Les netes*]?

Lourdes.- Sí, mon pare se'n vingué, en paz descanse, i después vingueren els amos del forn, mos donaren casa a on viure ahí en l'horta, a on estava el forn molt antes... Ara l'han tirat perquè estava molt molt vell ja. I después quan feren esta finca pues compràrem el piso ací.

Entonces vostés eren forners, clar.

Lourdes.- Tots forners.

Paco.- Sí, sí, i ella tamé, jo la coneguí i estava allí en el forn.

Lourdes.- Menos el meu germà, ell no, però mosatros sí.

Bueno, Paco, vosté és un 'Doldi'.

Paco.- Jo Doldi, sí.

Vosté sap d'on bé això?

Paco.- Sí, claro. Diuen que de Mallorca. Ho he preguntat i diuen que de Mallorca. Perquè la meua família era "Ferro". Els Ferro. Vull dir, sí, del Cabanyal, d'apodo. Però una rama nostra anà a Mallorca tal i qual, i vingué Doldi i Doldi i Doldi, i els mallorquins que hi havien ací li dien Doldi i Doldi se quedà. I Doldi. Però a mon tio Ximo i tot, el Paletes diu "ton tio el Ferro". Claro, quan parlem de... mon... diu "és que jo me'n recorde per el Ferro". És que ací hi havien tres o quatre famílies que eren famosos: els Paletes eren la família dels bous, el Cubells Ferrandis, claro, i el Peixcarotllos que era cosí germà de mon pare.

Lourdes.- I el... com li dien? Els Curros.

Paco.- Els Curros, però els Curros... Era uno, el Curro era uno, que era el que tenia el ganao, ahí raere. Però... mare meua, pues no ha canviat.

Ui, si ha canviat, mare meua. Bueno, vostè és de família de peixcaors.

Paco.- De peixcaors, mon pare i els germans, tots peixcaors...

De peixcaors però d'a muntó arrere.

Paco.- I m'auelo peixcaor, tots peixcaors. La meua família, peixcaors.

Peixcaors ací en Natzaret i amb barca... lo que mos contava.

Paco.- Correcto, i en el Cabanyal. Perquè un tio se... se n'anà... se casà en Albuixech, mon tio Ximo, un germà de mon pare, i en Albuixech peixcaor i s'ajuntaven... "ehh!!" els germans i tot quan crusaven per la gità antiga al faro a trucar... Això... trucar era al batre, a la mabra i s'ajuntava aquell i estos... [risses]. Aixina, i si anaven pac allà s'ajuntaven amb estos que t'he dit jo, els Xurrets, que era tamé una família molt famosa en el Perellonet [5 min.].

Clar, clar. Ací famílies de peixcaors no n'hi havien tantes realment.

Paco.- Així n'hi havien... peixcaors peixcaors... peixcaors de veres... perquè n'hi havia molta gent que treballava en el moll i anava a peixcar. Lo que passa és que mon pare va fer set o huit jornals assoles en el moll, que no estan registrats, perquè això anàrem a mirar-ho i tot, perquè com era roig i els atres tamé... no... entonces era tu i tu i tu i tu a treballar i el que no... no anava a treballar.

De fet ton pare en l'[entrevista](#) diu "jo a missa no anava" però era molt devot de la Mare de Déu.

Paco.- Sí, sí, sí, sí, sí. No, no, a mi la Mare de Déu...

I explica la festa com la feien...

Lourdes.- No, no, com la feen? Te parle de la Mare de Déu? La Mare de Déu és la patrona de Natzaret, perquè resulta que és la que està en el altar, además que és ella la patrona.

Paco.- Vol dir que és ixa la imatge, la que feren els peixcaors que la...

Lourdes.- Sí, però... jo ho he dit i... li tinc que dir... si anomena la Mare de Déu li ho contaré. Anaren tots els peixcaors pa passar-la de un cantó del riu a dins a Natzaret. Tot això, jo no ho he viscut, m'ho ha contat la meua sogra, en paz descanse.

Paco.- Ma mare.

Lourdes.- Diu... venia de peixcar “escolta, ací falten quatre o cinc pessetes”, diu “ai, jo què sé, jo no sé quantos, no sé menos”. Tots els peixcaors aguantant-se els dinés pa que la Mare de Déu no anara nueta. Perquè ixé senyor comprà la Mare de Déu, la pagà.

Paco.- La imatge, sí.

Lourdes.- I ara mira les coses de la vida. Jo dic... pues el meu sogre, igual que ma sogra, m’han contat que els peixcaors feren una... pa vestir a la Mare de Déu. I té que eixir, perquè no crec que això ho hasquen tirat. Entonces anaren ahí al carrer Major que era un una carnisseria que se dien les Visquetes, hi havia un mundo que arribava allà dalt, ahí estaven tots els trages i en lo més fondo estava el dels peixcaors. Sí, sí. Què coses. Però una maravilla. Jo quan... o siga que no era ell de tot això, però quan parlava de la Mare de Déu mare meua.

Paco.- Sí, i a mi me passa lo mateix, jo estic anant tots els anys a Cullera perquè una tia, una germana de mon pare, se casà en Cullera i tinc cosins germans i cosines germanes... una atra rama [risses] i tots els anys anem a Cullera. Tinc fotos amb el nostre xiquet perquè mon pare n’ha passat des del mercat a... per eixemple, esta que t’he dit, la Xatón, l’ha pujà que estagué molt mala i ma germana tamé agarrà el tifus, en el any... ella tenia... jo tenia sis anys, ella tindria setze. La penicil·lina venia d’Amèrica a Madrid i de Madrid ací. Mon pare tingué que vendre una barca pa poder-la pagar, ho passà molt mal. Estigué un mes morint-se. I jo me’n tinguí que anar, tinguí que anar-me’n a casa d’una germana, la major que ja estava casà, vivia en Benetússer. Perquè el tifus o no sé què, don José Polo, el metge, digué que era... que la criatura no, que no que no podia estar. Sí. Per això t’he dit que tinc 76 anys i he passat de tot, com quansevol. Perquè jo te parlo que tenia deu anys i anava a la mar a guanyar-me la vida, però m’imagine que haurien uns altres que anirien al camp, tamé amb deu anys, a guanyar-se la vida. Perquè eran unos tiempos... Que és lo que havia. M’envià mon pare a l’escola als sis anys i als huit me tragué pa anar a treballar. El mestre -pareix que estiga veent-lo- estava de la mà de mon pare i don Rafael diguent-li... —don Rafael Navarrete Marqués, el mestre.

Vosté anava ací a don Rafael.

Paco.- Sí, i li digué “Paco, això és un crimen, tal. -Lo que tu me digues. -És que és un crimen perquè és una criatura...”, pareix que estiga veent-lo, “... que tal i qual Pasqual... —Me’l tinc que endur, el necessite i me’l tinc que endur”.

Lourdes.- I se l’endugué a Mallorca, no? Ja se n’anàreu a Mallorca?

Paco.- Y es lo que hay. No, entonces encara començarem anant a la mar ací. I después... tenia 8 anys, i después en la riuà es quan ja se n’anàrem. S’ho... tirà... s’emportà les dos barques que tenia, s’ho emportà tot i li donaren dos mil pessetes... [risses], res.

(...) La riuà? Sí, home, jo l’he viscut ací. La passí ahí, ahí, ahí. En el piset de dalt.

Lourdes.- Jo no. Jo no vivia ací, era una xiqueta, estava al Palmar.

Paco.- Jo com t’he contat ma germana se casava... **[10 min.]** al dumenge o a l’atre siguint i... sé que el brigada que moigué un fill d’ell que li dien Jesús era amic meu. Sí, anàvem junts a escola i tot. Jo li contava xiste això de Franco i que... “que le toque el gordo de la lotería, que se lo paguen en calderilla, que se lo aten a los cojones” o algo aixina i se descollonava la dona del brigà [risses]. Però érem amics, anàvem a escola junts i vingué el brigà a avisar-mos. De la riuà. Ojo. Ojo. O sea, miento, el brigà no vingué, envià un número i vingué un guàrdia, que el coneixíem de la de la platja de jefe. “Paco, tal... germana Carmen, tal... Paco, Carmen, que seguramente va a vindre riuà y llegará aquí”. Això seria... les huit de l’esprà, seria. Sí, i después tornen. I después, però jo tenia deu anyets, tamé, eh? I después veig passar al brigà al pont i el brigà ja no tornà. El brigà en el pont caigué. Ja venia la riuà a bacs. Mosatros era... pujàrem dalt, que està, el piset d’ahí dalt, voràs el balcó que està caiguent-se. Sí, ahí passàrem mosatros tres dies ahí d’alt, en casa de Milagritos.

La casa en la que Doldi i la seua família passaren la riuada. Carrer D'alt de la Mar.

Lourdes.- I la planta baixa i la finestra és a on ell naisqué.

Paco.- La planta baixa i tot que ma germana cosia jaquetes ahí, la màquina Singer, això tot fet una merda, tot. El mundo que tenia la roba pa casarse i tot, tot això, tot fet una merda de... de la riuà. I era de dia i en el balconet ixe jo veia passar troncs d'ixos, dos o tres trons... Dic, a on pegue no veas. Algun haca que passava de l'horta tamé. Sí, sí, sí. Gossos i això... bueno, bueno, bueno. I el Xufero, que estava a on està la carnisseria, el bar el Xufero "ieh, com està...?", en front "ieh, què passa com esteu? —Bé, de moment bé!". Dos cordes els donàrem als guàrdies, que teníem cordes pa passar ací... pa passar del quartel a ací. Sí, sí, sí. A la Casa dels Sacs, que era a on s'ajuntàvem el fill del brigà, que jo te dic que li contava el xiste i tal; lo que és el bar Jomi era la Casa de los Sacos. El Jomi era... que s'ha mort ara fa molt poc, era amic meu, però molt amic, era de la quadrilla meua: Miguel Tirado Lisboa, i tenia los hermanos: Joaquín, Manuel i Pepe, que hizo la mili en Mallorca cuando nosotros estábamos, él la hizo en aviación y venía los fines de semana a comer y a dormir a mi casa y le lavaba la ropa mi madre, y se llevaba para la semana la ropa lavada. Ése, José Tirado Lisboa. I hui és el Jomi. Això era la Casa de los Sacos, iban con bicicletas

los hijos y se traían sacos de Teruel y de todos estos... que ahí els remendaven, li ficaven un pedaç... i entonces como iba todo a granel en los barcos... que ahora va en contenedors, antes anava en sacs, que tu veies com baixaven de la bodega cigrons, fesols, arròs... es duia en sacs i estos sacs se venien, eh? En la Casa dels Sacs apareixia la dona del brigà que muigué i dos fills, tenia un fill major, Jesús tenia un germà major que tamé se feu Guàrdia civil, pero desconozco dónde fue a parar el mayor. Jo sé que Jesús era amic nostre de la quadrilla i eso. I quan a la riuà això, ahí l'hem viscut, que passava de tot, de tot, venia de tot montons de palla, un haca... "mira, un haca, ve un haca!"... per este cantóse vea, que passava la corrent pac ahí... Sí, sí, sí, sí, sí, sí, aixina com t'estic dient. Tot un riu, tot un riu. I después quan parà la riuà lo que havia ací... de fang.

Lourdes.- En el Palmar se n'isqueren les sèquies.

Paco.- Una peste de fang...! Les junqueres, el carrer, tot. Y recuerdo... que ara agarres este carrer, el paseo, en front del forn [*Les netes*] estava... había una planta baja muy grande, ancha, que era dels retors, i ahí lo únic que me donaren a mi de tot lo que vingué, de tot lo que donaren de la riuà pa tot el món, me donaven un vaquero corto, d'ixos tallaet, i un poc de llet de pols que això era mes roin... Mare de Déu Senyor! És lo únic que mos donaren perquè és que mosatros érem rojos i el retor tamé ho sabia, don Eduardo, sabia que érem rojos tamé [15 min.]. I ahí tenia de tot, el retor tenia llet condensà... de tot tenia, de tot, de tot. Formatges... d'Amèrica, venia, de tots els puestos enviaven, de tots els puestos.

Ja, això hem sentit dir, que les mantes tampoc se repartien als rojos.

Lourdes.- No.

Paco.- No mos en tocà ni una. Es más, voy a decir una cosa que la sé yo. El cura, le dijo a mi hermana que fuera por detrás, a mi hermana Carmen, esta que me llevaba diez años, que entonces si yo tenía diez, ella tendría veinte. Pa darle algo. Pa darle algo. Algo quería darle el cura, a mi hermana. Que mi hermana me lo contó... diu "menos mal que no li ho he dit al pare".

Lourdes.- Lo mata.

Paco.- Mon pare? Si mon pare... anava el retor per l'acera ampla, que esta acera era ampla, i anava al retor pel matí llegint i amb un llibre i tal i mon pare deia fill de puta quan passava per el costar seu. Sí, sí. No ha tragat, mon pare no ha tragat mai. Però noble.

I tant, sí, sí.

Però noble. Porque yo en Mallorca he ido a llevarle el pescado a mi madre conforme t'he dit i... "espera que hui va el pare que no tenim faena, no me quede fent faena en la barca, ho hem fet tot, i t'ajude". Deixàvem el peix i anàvem a desayunar, que a mi m'agradava el xocolate i les ensaimades ixes. Però les xicotetes, eh? No les grans, ixes xicotetes. I hem eixit de desayunar i una criatura descalça "vine, unes espardenyas a la nena" i les ha pagat sense conèixer-la. Espardenyas la criatura. Vale?, pues... Per això te dic, que no me toques los huevos, però... esto? En ese aspecto yo también soy así, en ese aspecto. Me la juego a cara o cruz si hace falta. Ahí donde yo vivía nosotros íbamos por la noche a casa de mi tia en la otra esquina y... deixàvem la clau ficà. Sí, sí, sí, per si una germana venia o entrava... i no passava res. Mi tia esta era la que a mi... se lo he dicho, a Amparín, la única hija que queda, que va en una chica acompañándola y no me da vergüenza decirte a ti que mi prima, su madre que era hermana de mi padre, me ha quitado más de una ración... o sea, me ha dado de cenar algunas veces, m'explique? No me da vergüenza decirlo. Ahí mi tía... hemos ido algunas veces, nos hemos ido, dejábamos la llave puesta y hemos ido a cenar a su casa. Ella tenía un privilegio, que l'home era motoriste de l'ajuntament. Sí, gastava unes pellisses que a mon pare... sa germana lí'n passava a l'hivern pa la mar alguna... que li caia el rabo, sabes? Sí, i ma tia m'ha llevat alguna racioneta de fam quan era nano. I... veraneaban en la Eliana, tenían un chalet... ella ho sap perquè ho hem contact moltes vegades [*la dona*]. I Amparín... i en verano li dien a mon pare que... que no, que no. Jo anava sempre açò sangrant en l'estiu [*el naixement del nas, al costat dels ulls*] d'estar tot el dia en la platja, sangrant, sangrant, la pell... no tenia, era la carn viva i me s'enduien allí a l'Eliana, a lo millor un mes a veranejar i en fi, allà tenien una piscineta... buah, i no m'agradava a mi...! L'aigua sempre m'ha agradat. En fin.

Lourdes.- [*Entre rialles*] I quan t'enviaven a tancar la porta?

Paco.- M'enviaven a tancar... Era un xaletet que estava allà a fer la mà [*risses*] i asfaltaet i arbrets i arbrets, no? I la porta d'entrà estava pues això que te dic jo, pues allà a fer la mà, jo tenia cinc, sis, set, huit anys... i quan aplegava a la porta, me dien que tancara a lo millor quan aplegava "[*sorolls de fer por*]" "me cague en la mare que..." [*risses*]. Me feen por, és lo que diu ella. Però ja me la sabia. O apagaven la llum pa que... sí, però me volien... buah. I ara queda una, esta tia mía tenía dos chicas y un chico: Isidro, la Xatón que era Vicentica i Amparín, que vive en el puente, Amparín. I encara la veig, pobra, i té una xica que l'acompanya ara i "Amparín, tal". Dic "es que soy primo hermano de ella, y me quiere mucho y yo a ella también" [**20 min.**] y ella, su madre, me ha quitado alguna ración de hambre. No me da vergüenza decírtelo o decirlo donde haga falta. Que la vida no ha sido siempre así, ¿eh? La vida no ha sido siempre así, això de "tira-ho" i "tira-ho". No ha sido siempre así. Y a mí... no es que sea... pero el que se lo ha ganao... eh? En Mallorca yo iba a mandar a Correos algunos giros aquí a mis hermanas que estaban... pa ayudarlas. Porque entonces nosotros ya podíamos porque era tot pa mosatros. Ma mare venia el peix, mosatros anàvem a la mar i era tot nostre. No teníem que patir amb ningú. Saps lo que te vull dir? Entonces jo això ho he fet i he anat en la bicicleta a Correus a fer un giro telegràfic a Carmen o a Conchín, un poc. A lo millor entonces pues mil

peles un dissabte, m'enrecorde que jo he anat allí a fer-ho a Mallorca això, pa d'ací. Per això ma mare quan acabà, que se jubilà mon pare diu "pac a València", claro, li tirava esto. Lógico. Tenía nietos aquí y hijas aquí...

Lourdes.- L'auela sigué la que no... el auelo s'havera quedat i ell tamé.

Paco.- Sí, mon pare s'haguera quedat, li agradava molt Mallorca. I entonces allà en Mallorca ma mare anava a vendre el peix i mosatros anàvem a la mar. Jo estic operat de cervicals perquè duia dos caixes de peix d'aquelles de madera que havia entonces, de trenta quilos al cap... De ahí a... Dos caixes de trenta quilos! Amb deu, onze, dotze, tretze, catorze, quinze anys... al mercat de Santa Catalina de Palma de Mallorca, des d'on tenia el amarre. Es lo que hay.

Amb què peixcaven?

Paco.- Amb la xarxa, [tresmall](#) i rallar. Féem de tot, de tot. Rallar embarcat.

Embarcat!

Paco.- Rallar embarcat.

Això no ho conec jo!

Paco.- Això... és que, mira, el paseo de Sagrera enlaza con el paseo marítimo, Palma de Mallorca, ¿vale? Pues ahí estaba el Club Náutico. Ahí, ahí estaba el Club Náutico. I estava Sa Riera que diuen en mallorquín, no hi ha riu en Palma, però com si fóra un riu era Sa Riera, desembocava ahí. Pues todo eso, lo que hoy en día es el Melià Mallorca, que entonces se llamaba el Bahía Palace, el hotel, d'ahí rallant, vogant... avant. Arrere, ratllà, avant. Dos-cents quilos de llisa i despues a xorrar la xarxa... Después a xorrar la xarxa que havíem calat. Agarrar el peix, anar-se'n a la nevera, tornar se'n a anar, i quan la catedral de Palma hacía "pam, pam", las tres de la mañana, entonces calàvem. I és quan he dit que no me dormia... Y venía la gente a verme comer de lo que comía: dos vienas de medio quilo una detrás de otra o una safa d'allò de llavar-se la cara plena de fideus, però jo què sé, un quilo. O una paella de dotze... Claro. Però que no... i treballava... y tenía amigos que me decían "és que tu tens molta força, Paco", jo estava fet un... Però és que és normal, si és que és normal. Tenia molta força, eh? Tenia molta força, però claro, no parava. I minjava com una mala bèstia.

Jo pensava que el rall se tirava pues molt voreta a mar...

Paco.- Sí, per la platja, per la platja. És que jo he rallat en el paseo marítimo, jo assoletes, he rallat amb un xiquet veí, he rallat i agarrava boqueró aixina i ma mare mos el venia i mos donava 40 pessetes, tots els dies, 47, 39... jo te parle del 57, 58, 59, 60, que eren dinés, eh?, eren dinés. Però és que mosatros entonces tamé veníem el peix mon pare que venia ma mare... entonces veníem cinc o sis o set-mil peles diàries, eh? En la temporà, sempre no. Però... Havien vegades que en el hivern te passaves l'hivern per dins del moll. Home, venien els guardamolls "valencià, el nen?" amb termos de cafè amb llet: "no, no, ja en té". Amb aquella gorra d'orelleres que feia un fred que pelava i allí desarmallant en una farola de Palma... Mare meua. Allí... nos hemos pasado lo nuestro y aquí también, igual.

I van estar molt de temps allí?

Paco.- Allí vàrem estar nou anys. Sí, sí, ahir vàrem estar nou.

Lourdes.- Perquè l'auela se ficà que ja volia vindre.

Paco.- Ma mare digué que tenia tres hijas aquí... i mon pare se jubila... i pac a València, i pac a València. Yo ya tenía medio camino hecho, lo hemos hablado alguna vez, ho hem parlat més d'una vegà. Ja tenia... vaig conèixer una xiconeta, tal i qual, del Port d'Andratx, son pare tenia dos o tres carnisseries... però no... poc de temps encara. I mon pare... Jo me quedí. Se'n

vingueren i com mon pare comprà la casa... [25 min.] sí, i me quedí. I al mes tornà mon pare i “pac allà”, pues pac allà i pac ací. Entonces va ser quan la coneguí a ella ací, i ja està, ya no ha habido más. Ostia, jo me quedí flipat, le vi los ojos verdes que tiene y la cola de caballo pelo largo. Y me dejé flipao.

Entonces vosté va tornar però va seguir peixcant entonces.

Paco.- Sí, sí, jo vaig seguir peixcant, sí, claro.

Professionalment.

Paco.- Sí, clar, no, sí, sí. I después ja me n'aní en terra. Ma mare tampoc... tamé ma mare va influir ahí, que no, que no, que no. Mon pare “anem a comprar una barca de llista tercera”, la lista es la... o sea, de pesca, i la quinta era deportiva i... saps lo que te...? Lista. I... perquè esta ja l'havien canviat a lista quinta i no. I jo dic “no, me'n vaig a treballar en terra ja. Ja vaig a fer-li cas a la mare. I entrí en un supermercat que hi havia ací que se dia Doña Amparo. Estava, en el Doctor Walkman estava el híper, i quatre o cinc tendes que tenien en Mestalla i una en l'avenida del Cid i tal, i me feren jefe de tenda, lo que passa és que el amo era un sinvergüenza. Tancà, mos degué tres mesos... la paga, tot... “peng, peng”. Estava... i ve amb una caixera i ve “Paco, que hay unos señores con un policía que le llaman”. I era del jugat. “Desde este momento lo que hay... requisito todo, cajas... -Oiga”. I toqué a la central que... ni caso. Mos deixaren colgats, però bueno, es lo que hay, no ha habido mucha suerte tampoco. No ha habido mucha suerte.

Entonces vosté ha conegut, mos contava, peixcar pel riu, riu amunt.

Paco.- Claro, claro! Els Finos estos... els Finos tamé, els Finos tamé eren d'ací de Natzaret. I... uno era peixcaor. Peixcaor peixcaor era uno. Que aplegaren a anar junts a l'emploia -te'n recordes, amb Pepe?-.

Lourdes.- Sí.

Paco.- Estos encara està Vicentín, ixos sí que eren ralladors, més rallaors que jo, ixos eren molt bons rallant, però en la mar no, o sea rallant per ací per la platja, tot això sí. Però en la mar mosatros érem millors. Però sí, de veres, però amb diferència. Ara, estos eren molt bons rallaors, molt bons, i molt recelosos. Si estàs... jo he estat rallant i te veien un peix allí, vore un peix i ja no te... ja broommm...! “-Vés, ale, vés”. Però... eso, peixcaors estos i el Luján estava tamé, els Cubells, el Xano, a lo millor heu sentit parlar d'ell: Luciano Cubells Ferrandis. Este, son pare anava a fer almeja, però amb una maquinilla... en un barquet xicotet en una maquinilla de mà. Tirava un rastell i el feia a mà. Venia el rastell cobrant cobrant cobrant... i ahí, ahí, en el cauce antiguo del Turia, ahí s'agarraven unes almejes... increïble lo que havia ahí. Mon pare sempre m'ha dit que el rincó de tot el Mediterráneo millor per a la cria de pescado era esto. Cuando bajaba el agua roja. I la clòtxina i tot, quan baixava aigua roja ací se feia la millor clòtxina del món! És que la millor clòtxina del món. De sabor i tot, la clòtxina gallega no té el sabor que tenia esta clòtxina, pero ni mucho menos, però ni mucho menos. I això era per les riuas: almejes, ostres... i la tellina i les d'estes normals, almeja normal... buah, és que n'hi havia de tot, de tot, de tot n'hi havia. I ara... con la red calada, ¿sabes cómo te digo?, ja no rallàvem perquè... fora de temporà, i te quedabas allí en la red, esperando que se féra de nit. Jo me tirava a la mar amb un tenedor agarrant els llenguas. Claro, nadant, agarrant els llenguados. I ara te tires a la mar i saps lo que agarres, no? No hace falta que te lo diga, te lo puedo decir pero... condons, compresses, botelles de Font Vella, bolses de Continente i de tot, menos...

Lourdes.- Peix.

Paco.- Menos peix. Jo m'he tirat amb un tenedor, però de veres, eh? "xop!", dotze o catorze metres, calaves la xarxa... buuuu. Veus el ullet en l'arena... [sorolls de anar agafant peixos] [risses] [30 min.]. Pues ha canviat.

Lourdes.- Ell, sí. I segueix igual, eh?, lo que passa que ara diu que quan ve, com està operat de les cervicals i tot això, ve amb dolor d'esquena...

Paco.- No, en la mar... Fet una merda que estic, parlant mal, però quan vinc... home, jo estic assolés en la mar, assolés, assolés, eh? I cante. Però me cante fandangos o cançons de Molina o de... yo solo. Tinc dos o tres companyeros "canta'm una", per l'emissora "Nano! Paco! Doldi! Canta-mos-en una!" [risses].

(...)

El tema de les barques, amb la barca que se peixcava ací...

Paco.- Ací lo que més se peixcava era al tresmall, la xarxa de tresmall. A lengüo, la mabra i la sèpia. Les polleres a la sèpia i és lo que més se peixcava. Se treuen les barquetes en la platja que estava la platja, estava, des del cauce del Turia antiguo, hasta La Rosa, el merendero La Rosa, estava Benimar, Marazul, las Barraquetas, el Lago, Garrofa, La Rosa...

Lourdes.- Palmera.

Paco.- Palmera... Sí, sí, merenderos de Palmera que luego el feu de obra. Jo ho corria tot això i después venia per la sèquia matant parots... [risses]. Que la sèquia estava, estava... la platja acabava, la via del tren... que el tren anava per la platja. Vosotros no ho heu conegut això, claro. Ni tu tampoc ja.

Lourdes.- No.

Paco.- El tren anava hasta el Plexi, descarregava en el Plexi, la fàbrica de Plexi, planxes de plàstic grandíssimes, descarregava allí i tornava, per allí *bububú*, al moll, per la platja. Tenies que anar amb cuidao perquè estava la sèquia del Rei i tot això, i jo era xicotet i mon pare me passava al coll, a vegades. O sea perquè era massa xicotet, que estava la via i els travessers i pa passar la sèquia, ixa que si vas per exemple ací a Pinedo, voràs que n'hi ha una sèquia después de la rodonda, pues per allà per la platja que veníem en els travessers me tenia que passar a mi i lo que duia a lo millor duia ralls o el sac, el peix o... Sí.

I en les sèquies se peixcava?

Paco.- Mosatros no, mosatros mai, mosatros sempre en la mar, sempre. De fet, en l'Albufera jo he tingut possibilitats per familiars i guardes i tal... "vine". Jo no. Rallar està prohibit en l'Albufera i a 250 metres de la gola de... d'una eixida a la mar d'aigua dolça. Ací lo que se treballava era això, i el artó pal xanguete, que mosatros diem el blanquet. Se treballava al tresmollo que lo que més s'agarrava era la mabra, el lengüo i la sèpia, les orades. Però quan jo era xicotet, tamé havia una xarxa que se dien boletxes¹, que era la malla com si fora la de la porteria de fútbol aixina de grans... i agarràvem corballs de trenta i quaranta quilos. I al final d'estas fincas estava Rafael Madrid, el que tenia en el carrer Majors això dels mobles, i alquilava carros, carrets de mà, i en un carret de mà dúiem ma germana i jo els corballs de trenta i quaranta quilos al Club Nàutic, que estava a l'altra banda del moll. El Club Nàutic de València, que està pegat a on tinc jo la barca, estava allà. I el dúiem ma germana i jo, era una atra manera de xarxa. El artón del xanguete... se peixcava xanguete, al blanquet que diem en valencià, i a la mollicà, però a mà, eh? No... a motor. A mà. Això de l'artó a tirar, a tirar, a tirar, hasta que ve el cop amb lo que du. I era lo que se feia, això i rallar, rallar.

¹ Boletxa: "Art de pesca consistent en una gran xarxa quadrangular, d'unes 40 brases de llargària, que s'empra per capturar peix bastinal: mussols, rajades, pastrils, etc." Font: TERMCAT (<https://www.termcat.cat/es/cercaterm/fitxa/MzI3ODg%3D>).

I cada època de l'any tindria el seu peix.

Paco.- Claro, trucar... Claro, trucar, que és anar a... calar la xarxa i en lloc de deixar-la de boia a boia trucar... feies ruid, pegaves, les mabres boten i s'enganxen, i ja xorres la xarxa en ix moment. Sí, això ho hem fet sobretot de nit. Però era a xarxa de tresmall, era la mateixa pesca. I els palangres tamé, els palangres tamé de ham... amb ham...

Lourdes.- Ací n'hi haven molts palangrers.

Paco.- ... [línies en ham](#), claro. I jo no he anat? Estant ja... Jo he anat estant ja en terra a calar palangres pal llobarro?

I a la canya li pega tamé.

Paco.- Ara no tinc més collons que pegar-li a la canya perquè tot lo demás està tot prohibit [35 min.]. Jo preferisc a mà. Jo preferisc a mà, perquè a mà les poteres de la sèpia, el calamar a mà tu la sèpia, el calamar l'incites: li fiques la potereta o el peixet, i lo que fas és que no pares, no pares, no pares i li tira. El calamar i la sèpia li tira, quan el veu bellugar-se li tira, i si tires la canya i el dices ahí, està mort en terra, no el volen. De nit, a la encesa que se diu, amb els fanals que feien, que havien antes al mig de la mar per agarrar les trallines la sardina, jo he peixcat allí el calamar i se tiren... Vamos. Però una muntonà se tiren, encà no tires això, la potera, i ja estan enganxats, se tiren... són molt valents els calamars... i peguen uns tirons, com si foren peixos. Divino de la muerte está, divino de la muerte.

Lourdes.- L'atra nit que estàvem, ell el torrà i feu un picadillo...

Paco.- Hombre, no, claro: ajito, perejil i oli d'oliva virgen extra [risses]. Claro que sí. Ixe picadillo... a qui no li agrà ixe picadillo en la sèpia, la sèpia en tinta... mare meua. Sí, sèpia en tinta, vale, la trossege, li fiquen el picadillo... buah, buah! [risses]. El peix és bo, el peix és bo. Jo... me fiquen la tonyina... me la fiquen en sal... però dos o tres dies, no quatre mesos que la

Paco Doldi pare amb un dels seus nets, 1981

tenen en sal pa... No, no, dos o tres dies en la nevera en sal, la trac, la dessale, mitja horeta en aigua dolça i a secar i a l'oli. I... dígame usted, dígame que si me descuide aquí no hay! [risses] Tinc un gendre i un hijo que els agrà la tonyina, sí. La mare que va! Sobretot estes que... ara, ara venen, ara, el mes que ve... el mes que ve l'atre... les tonyines estes de cent a dos-cents quilos... Te partixes amb el companyero un tros i fas unes tallades aixina com si foren uns bistecs... Me'ls fiquen en sal que te dic jo, en sal gorda, però tres dies a la nevera, no més. Que no tinga sang, que se mingi la sang, i ja està. Dessalar mitja horeta i secar, perquè la tonyina té molt d'oli, molt molt d'oli, està bona ja, no tens que secar molt. Si vols la tens mitja horeta ahí cara a la galeria que està oberta, ahí en la cuina i sobra, a l'oli. Bueno! I amb una tomata valenciana això està aixina suave... Buah!

Paco, conta-mos atra vegà això... tenies la barca en el riu? Mos pots explicar una atra vegà?

Paco.- Això? Com teníem la barca en el riu? Claro!

Que vas aguantar hasta el final además...

Paco.- Claro, jo l'aguantí hasta el final, hasta que el port pràcticament me tirà. Entonces va ser quan férem una penya, que no teníem, se dia Pescadors de Natzaret, que hui en dia és un club. Sí, i férem una penya, anàrem a parlar amb el port, tal i qual... "ié, però... —Sí, que vos donarem... vos farem un port..." i mos el feren, a esta banda d'ací del Nàutic, a la banda norte. I "gratis", tal i qual. Sí. Bueno, i al final va ser quan me convenceren i al final passà això, que vingué este [el fill] que tenia deu, onze o dotze anys, l'atre més major que té tres anys més... i quaranta xiquets d'ací de Natzaret, tots els amics a ajudar-me. Als tres mesos ja me vingué el primer pago de huit-mil peles. "Era gratis"! Sí, sí. En fin.

Lourdes.- Perquè allí no pagaven...

Paco.- ... Allí el primer president que tingué la penya de Natzaret era el meu cunyat, Sento, el primer president. Sí, claro, que anàvem al bar Los Chicos a pagar una vegà a l'any, que pagàvem cent duros una vegà a l'any. Si jo treballava allà, si jo treballava, enviava al meu fill major que està davant d'este i anava "tio!" que era... el primer president era el meu cunyat "tio, tal i qual, mon pare que... -A on està? -Està treballant, està fent hores". Jo me fiquí a treballar en Industrias Alegre quan tancà lo del supermercat. I tamé sense saber de res d'això, tamé caiguí bé i me donaven moltes hores, per dissabte, dumenge, Jueves Santo, Viernes Santo... però valia la pena, valia la pena. I hui en dia pues m'ha valgut això tamé, perquè m'ho descomptaven tot en la nòmina, m'ho llevaven tot i, hostia, no te venia molt bé, però... I hui en dia, pues cobres un poquet més perquè has pagat molt [40 min.]. Però bueno. I bé, allí lo de la barca... Això que el port se feu el amo i mos tirà... "gratis...": no, a pagar. I, cada seis meses... pagamos dos veces al año, paguem dos vegades a l'any. Estàvem pagant dos-cents i pico, que ara en l'obra en una reunió s'acordà que eixim a quatre-cents i pico cada vegà. Més además els

Paco Doldi pare amb el megàfon en una mobilització al barri. Inclosa en la revista [Natzaret: ahir, avui i demà](#) (pàg.2).

cent euros d'una vegà a l'any de sócio, de que eres sócio, que això no és pago de... I ara hem fet unes casetes allí pa tindre... xicoteta, què te diria jo, com d'ací ahí, un metro. Pa tindre ahí pues... en fin, quatre coses, que tamé pagues... per això, mosatros ,a la penya cent-vint euros, deu euros al mes, cent-vint a l'any. Però lo del port és lo de... el port és que mos tirà. Si te interessa eso te digo: nos tiró, prácticamente mos tirà. I mon pare és el que... antes de tirar-mos vivia mon pare, mon pare muigué en el 85. Antes d'això anava mon pare "la fàbrica de l'oli i el riu que l'arreglen, que el netegen, que no mos lleven la platja!". Claro, claro. Anava en la... amb el megàfono ixe que anaven per ací en l'Associació de Veïns. Sí, sí, sí, ell, ixe, ixe, ixe [senyala la foto de Paco Doldi pare amb el net], té fotos, que està en el Palmar tamé, una foto que està amb el megàfono, amb el megàfono per ací Natzaret, en la porta del quartel para... "que sí! Que no me lleven la platja!"

Lourdes.- Que entonces estava el quartel, eh?

Què valent. Ell conforme parla en l'entrevista se li nota valent.

Paco.- Sí. Si te'n conte una de valent, allò era... Allí en Mallorca rallant embarcat, que t'he dit que embarcat, un peixcador de canya mos tirà una pedra... i ell rallava en calçoncillos d'aquells llargs que duien, eh? "Sia, Paco, sia!". Se tira a la pedra, el tio aquell correuent i a l'hora, jo aguantant-me allí en la pedra, però una criatura, eh?, aguantant-me en les pedres, "i mon pare no ve i mon pare no ve", i me'l veig aparèixer [soroll d'arribar sense alè] "el fill de puta...". Per el paseo del Borne, a les sis de l'esprà con un sol l'leno de turistas en calçoncillos, correuent raere d'un tio pa que... que si l'agarra el mata...! [risses] Al paseo Borne, mira si duia rato raere d'ell.

Lourdes.- Però Paco, per què? Que ahí no se podia...?

Paco.- Sí, però a lo millor al canyero li molestàvem... Però mosatros pagàvem, al Montepío, pagàvem la Seguritat Social i tot. Me cague en la mare que va. El veig aparèixer "el fill de puta... no l'ha pogut agarrar el pare... però si l'agarre el mate... el mate".

Lourdes.- Però que vos pegà la pedra?

Paco.- Mos tirà una pedra.

Lourdes.- Però no vos pegà?

Paco.- No, pegà a la cuberta de la barca, però si mos pega mos fa mal. Un ripio... òstia. Però... òstia. Bueno...

Ell conta moltes coses que jo no se si vosatres haureu conegut... Parla de que se feien regates, per exemple.

Paco.- Claro!

Ah, sí!

Paco.- Claro, fèiem . Jo encà les he fet ací. Claro, el Gallo, el Xano... Claro, el Luciano Cubells Ferrandis que t'he dit jo. Claro. Eixíem d'ahí a fer regates. Estava la platja hasta allà, hasta el Garrofa. Ficaven una boia, pegàvem la volta i atra vegà al riu. A dos parelles, o sea, dos vogant. Si el crimen és que este riu el poden fer navegable, si el netejaren. Lo que passa que si lo dragan lo que trauen de merda no la vol ningú. Tu vas a un puesto i tires abono, però això té el... d'això de la [fàbrica de Cross](#) que havia ací fa cinquanta anys. Que té vinil d'ixe, plomo d'ixe i això està contaminat que no ho vol ningú. Quan intentaren... intentaren fer obra i que... no te'n recordes? Els camions... Quan... "on va això?" A on anava li digueren "no me tires més, esto fuera, esto vos ho fiqueu ahí on vos càpia, esto es veneno puro!" Ixe fang que n'hi ha ahí... Però claro, se podria fer navegable, para hacer regatas... con yolas... de kàllaks, que en valencià són ioles, un kàllak és una iola. Jo tenia quatre anys i tenia una iola com esta taula que la dixava, quan se'n venien ara al poner-se el sol, dins del barquet, en la platja, la dixava i el dia

1a Setmana de Convivència al barri, 1981. Regata.

siguint jo l'agarrava a on estaguera el barquet i me n'anava per tota la mar, però tenia tres o quatre o cinc anys. Claro, és un kàllak, però era una iola. En valencià se diu una iola **[45 min.]**.

Lourdes.- I era el salvavides.

Paco.- Mon pare era... això el barquero salvavides, en el estiu parle, eh?, en el estiu. I tots els estiu treia cent-cinquanta, cent-seixanta, cent-setanta ne salvava, eh. Sí, sí, sí, sí. Ma mare... tinc fotos ahí que estem dinant en una sombra, que venia ma mare amb aquells bolsos de pell dels rombets tan famosos, amb el dinar i dinàvem allí a la sombra i hi havien vegades que dinant dinant eixia a per dos o tres. Sí. Teníem el patí este que has vist de la pala a vora mar i el barquet tamé a vora mar per si érem molts. Perquè ací havien... de les bombes, entonces hi havien molts forats en la mar, de les bombes. I quan entrava a la mar d'això pa rages, fea molt d'embevedor. I havia gent que sap nadar, però hi havia gent que sap menos i... i tots els anys ne caïen un montó. "Ne caïen...", ne traïa mon pare, ne salvava... ja te dic, hasta cent-setanta i pico.

Lourdes.- Bueno, i tu, i tu!

Paco.- I jo tamé n'he tret.

Lourdes.- Al del Palmar.

Paco.- Claro! Claro, jo en la platja... en la platja, mosatros en el xiquet i...

Lourdes.- Era el aire ixe que és ponent.

Paco.- No, era vent a llevant. I hi havia una corrent... si apleguem a la platja... però ja... ja teníem als xiquets. Que jo diguí "els xiquets no, eh?, no se banya ningú els peus. -Què passa? - Hi ha una correntà de llevant que és massa". Tiraves res i ja estava en Mallorca! Dic "cague en la mare que va... ahí n'hi han dos i tal", i dic "ix, ix pac a fóra!", diu "pues menos mal que me estás ajudant, ja no podia...", uno que anava... diu, no podia... dic "però no te dones compte que..."

Lourdes.- Uno que anava en un... jo sí que me'n recorde d'això... de camió... una goma...

Paco.- Una roda... una goma de camió, però la corrent se'n duia la goma i a ell. Encà romangava... sense la goma haguera estat millor, perquè la goma, la roda ixa, agarrava molta corrent i era una corrent de llevant impressionant, i un xic de Palmar que... que... mig que s'ofega -ja s'ha mort- aní a traure-lo. Claro. Que després venien per ahí per el Palmar, el xicón i tal, vingueren a donar gràcies i el meu nebot, el Toni tamé li salví jo la vida. Del monyo, l'eixampí del monyo.

Tenies experiència.

Paco.- Claro,. Perquè he anat a escola molt poc. Jo no sóc més listo que ningú. Això ho he viscut jo aixina. Si vols ho agarres, si no... A Jesús quan li dia "amb les polleres agarràvem les sèpies. -Joee! -Sí, hombre, una jaula, como los indios, una jaula feta de junc". Ací estava ple de junqueres i secaves... agarraves els juncs i els secaves, després feies la pollera i ficaves... garcerà, que es una herba que havia, que n'hi ha en el Saler, que aguanta en la mar, ixa herba aguanta molt, i les sèpies en la seua temporà van per l'arena i si no veuen res on posar els ous se troben amb això i entren a la pollera i després no poden eixir perquè té el sombrero que fas aixina i entren... no poden eixir, entren per ací però no poden eixir perquè se punxen. Saps lo que te vull dir? Que era una atra cosa de peixcar ací, però en la temporà. Se ficaven a partir de l'u de de febrer, se ficaven, i ara estem en plena temporà de la sèpia, en plena. Ara, más que con los pescaditos, con una hembra... a coger mucha más sepia. Claro, ara amb una femelleta, ara és la seua temporà, ara la sèpia va loca de això... de... por el amor. Amb una femelleta ara agarres la sèpia que vullgues. Ara és la temporà d'això, hasta finals d'abril.

Ton pare parlava tamé de les festes

Paco.- De les festes de tranviersos?

De les festes de la Mare de Déu. De que feien uns arcs...

Paco.- Claro, con las barcas. Se li ficaven les banderes i tot a les barques, després en la Comunitat de Pescadors feien el dinar para todos los pescadores...

Lourdes.- No, espera, no. Però això era la Mare de Déu del Carme.

Paco.- Sí.

Lourdes.- Però ton pare parla de...

Paco.- Ah, sí, sí, perdona. De la virgen d'ací.

Lourdes.- De l'atra.

Dels Desemparats.

Paco.- La Mare de Déu dels Desemparats ho ha viscut més ell que jo. Però sí que...

Lourdes.- Però jo tamé sé coses perquè ma sogra me les contava.

Paco.- Ella li ho ha contat més ma mare que jo. Jo ho sé, però ella sap més d'això que jo.

Lourdes.- I sé qui és el que la comprà, que ja no viu. Vivia ací i tot i ja no viu **[50 min.]**.

Paco.- Pues explica-li-ho.

Lourdes.- Què li tinc que explicar, que vingué la Mare... vingué ixe senyor...?

Paco.- Com vingué, com la crussaren i isqueren tots els peixcaors...

Lourdes.- Tots els peixcaors!

Paco.- ... ahí al riu pa passar-la a esta banda de Natzalet...

Lourdes.- I entonces se ficaren en el cap que anaven a arreplegar de lo que ells... tots els dies guanyaven, a lo millor cinc pessetes o set o huit i anar i eixir... què coses, eh. Anar i eixir...

d'això que li feren. En una banda duia una barca, bordà, en un altre puesto una barraca. Lo únic que no ha eixit [*al buscar els trages*], no isqué era el trage del Jesuset, que du la Mare de Déu, però... el dugueren a netejar i quan el dugueren li digueren a les clavariesses "açò és un tesor! Açò és un tesor!".

Paco.- No, no, tots els peixcadors que jo he conegut la Mare de Déu és sagrà, això que no la toquen. De fet hem anat ací a la Mare de Déu que n'hi ha a la mar², que tenim en la mar.

Lourdes.- Ah, sí, hem anat.

Paco.- Que no es la Virgen del Carmen, és la Mare de Déu que quan feren la obra del port cridàrem i vingueren els busos de l'ajuntament, vingueren al portet, la traqueren d'allà -que estava allà en el faro- i l'han ficat ací davant del Club Nàutic, ahí. I ahí tots els anys baixen els busos de l'ajuntament pa netejar-la i pa això.

Lourdes.- Pa quan és la festa.

Paco.- Sí, sí, sí. Ixa imatge primer estava a l'escala real, a on està el rellonge? D'ahí, escomençaren a fer allí obra no sé què i agarraren i se la portaven allí al faro. I quan ara en l'ampliació, que taparen el faro, el faro vell, el faro antic i tal, anaren... i jo he anat amb ells, anàrem set o huit barques pa dur a *ranes* i tot això. Sí, home. I Ramon tamé, perquè Ramon coneixia a uno, a un rana, i els ranes de la Guàrdia civil... Jo tinc ahí gorra de la Guàrdia civil, de la patrullera...

Lourdes.- De totes les maneres.

Paco.- Tinc la de los GEOS de la Guàrdia civil de... Sí, home. Ahí les tinc. La bolsa porte... "Guardia Civil Servicio Marítimo".

Lourdes.- Ara vaig a contar jo lo meu.

Claro, claro. Hombre, ja ho crec.

Lourdes.- Ve la Mare de Déu del Carmen, entonces pues... "enguany tinc que anar jo". Dic "tinc que anar jo i te tens que esperar a que fagen la missa, si nos no vaig, eh?" I en el port pues... que podies baixar... I ell se quedà en la barca, no? Te quedares o abaixares?

Paco.- Jo abaixí, apleguí a abaixar. I estigué en el rellontge i estiguí en tots els puestos, però jo només feia que dir-te que se n'anàrem.

Lourdes.- Que se n'anàrem. Però era per lo que mos venia después.

Paco.- Ja estàvem en este portet, perquè mos el feren el portet com t'he dit en la banda norte, però después mos tancaren i mos feren a la banda sud, que està aplegat... mosatros tenim el portet entre la sèquia gran ixa que n'hi ha barques i la paret que mos talla és la del Nàutic, la nostra paret és la paret del Nàutic. Saps lo que te vull dir? Entonces ahí està el...

Lourdes.- I ell només feia "anem-se'n, Lourdes. -Xe, si va a vindre l'arzobispo, va a vindre l'alcalde..."-era Rita Barberà. I diu "no t'he dit jo que se n'anem?". I tots els hòmens mirant-me "ui, serà possible este home!"

Paco.- Jo ho deia per ella, perquè jo sabia lo que anava a passar, però ho deia per ella. Buah.

Lourdes.- Sí. Allà se n'anem...

² Es pot llegir més sobre esta patrona submarina en este enllaç:

<https://www.valenciabonita.es/2016/05/02/la-mare-de-deu-dels-desamparats-una-patrona-submarina/>. A més a més, es pot vore le vídeo de com la netegen per a l'ofrena [2012 en este cas].

Paco.- Se fan les tres de l'esprà i doblem... i jo li diguí "ara voràs quan doblem, quan iscam d'ací del port...". I doblem i diu "açò era? -eixíem d'esta bocana...- això era?" Dic "ara te vas a enterar, ara". Apleguem a la banda de fora i tota la mar era un blanquissam, tot era blanc.

Lourdes.- I el barco, no era un barco?

Paco.- Això después, quan aplegàrem allà. Tot un blanquissam i el primer coll de mà fa "plom!" dins de la caseta, damunt del motor i se quedà aixina [*petrificada*] i aixina se quedà hasta que amarràrem [risses]. Diu "pega la volta. -Ja no pegue la volta". Mos en passaren tres... que passaren per baix dels colls de mar, per el retorno. És que ixa obra que han fet... si passes arriat, la mar que pega està el retorno tamé. I mosatros anàvem... Claro, me tocà buscar mar, buscar fondo, perquè el retorno me se minjava [55 min.], les dos mars me se minjaven.

Lourdes.- Pareixia una loca! [risses]

Paco.- I bueno... i ja estàvem bé, passant per la bocana del moll comercial, este del verano... el barco este que corre tant, que fa la travessia a Palma en dos hores, el ràpid ixe que... eixia... que mosatros anàvem aixina i este... agarrí l'emissora i li dic "si me passes per la proa mos tires a pico!" Tio! Fiu el barco aixina [*es desvia*], que no ho ha fet mai, eh? I mos passà per la popa, te'n recordes?

Lourdes.- Sí, sí.

Paco.- "Si me passes per la proa, amb lo que n'hi ha i els colls de mar que dus me tires a pico" i el tio "buuum" ... xe. I eixia ja que...

Lourdes.- I jo ja anava... buuuu, volà [risses].

Paco.- Vaja tela. Aplegàrem ací, tancant el cotxe i ma filla, la del forn li diu "mamà! D'on veniu?" [risses].

Ostras, quina aventura!

Lourdes.- Una aventura, una aventura. Però m'alegrí molt. No vaig vore la missa perquè... "anem-se'n, anem-se'n... bueno, ell sabrà..."

Paco.- No, no. Estiguérem hasta el final, eh?

Lourdes.- Sí? Bueno, però que saludí al arzobispo i a l'alcaidessa! [risses]. Ara no havera corregut tant! Ai, senyor!

Paco.- Si jo ho feia per tu, jo això ho he passat, més d'una vegà i més de dos.